

Előfizetési ár:

Vidéken: Helyett:
Évesre 2 f. 50 kr. | Évesre 2 f. 24 kr.
Félévre . . . 5 f. 40 kr. | Félévre . . . 4 f. 48 kr.
Eldadás egyes számonként némes.

HETILAP.

Az iparvilág, tudomány, művészet és szépirodalom köréből.

Hirdetések és magánviták:

Hirdetések és magánviták minden izbeni
tűk négy hasábos gar- beiktatásnál még 10 pkr.
mond sora 3 p. kr., a helyegdíj számítandó.

E lap szellemi és anyagi ügyeit illető minden levél
a SZERKESZTŐSÉG-hez czinzendő.

Bérmennetlen leveleket csupán rendes levelezőinkől
fogadunk el.
Kéziratokat nem küldünk vissza.

Megjelen e lap jelen ivnyi alakjában minden szerdán
és szombaton dälben.

Tartalom:

Napi kérdéseink. — Jegyzetek növényzetünk történetéhez. II. Füveink. III. Dohány. — Nehány szó a nevelésről. — Magyar Kodrosz. (Ballada.) *Pertaly László*. — Levelezés: Dézs. — Hírfüzer. — Felhívás. — Hirdetések.

Napikérdéseink.

Azon nézet mellett, miszerint az új kölcsön a birodalomra, az egyetemes pénzforgalomra és legnagyobb töképezésekre nézve életkérdés, megférhető sokunknak azon hite, miszerint reánk nézve azon kívül, főleg gazdaszatunk emelése, nyelvünk és irodalmunk s ennek egyik fontos ága, szinügyünk ápolása, vallásos életünk és köznevelésünk minden módjainak az irói segélypénztár országos pártolás útján biztosítása, azon főkérdések, melyek mellett írni, szólni, tenni minden egyesnek, minden nyilvános közlönynek első és elmulthatatlan kötelessége.

Értelmünk korlátoltsága okozza, meg lehet, nekünk parlagi emberektől illetően gondolkodásmodunkat, de hogy úgy van, való szent igaz. Ha egy fővárosi levelező minden hirlapi számban ama nagy kérdéstről, mi legalább is minden másodikban e kicsiny kérdésekről ohajtanánk jobbnál jobb közléseket, nagyobbán nagyobb áldozatokat olvasni.

S vajjon megteszünk-e mindent, mi megfogott erőnkől kitelik? Felveszem a gazdasági együletet és szinházi ügyet. Az utolsóra nézve kíváit a középpontban a részvét örvendetesnek mondható, tán czélhoz is visz. Nem így az elsőre.

A ki a gazd. egyület igazgató választmányának az egyület jelen állása iránti f. évi jun. 17-én költ kimutatását figyelemmel olvasta, lehellen, hogy némi aggodalom ne szállta volna meg kebelét. Annak során im e számok fordulnak elő:

a) régi pénztári maradék — perrel keresendő — 200 p. f.

b) az egyület birtokának több évi hasznóbére — bevárando — 400 pft.

c) három alapító s 49 rendes részvénytől összesen 300 pft. bevétel.

d) hogy az egyület látható eredményt mutathasson, legalább is — 800 pft kiadás.

Utóljára: sziveskedjék az együleti biztosur — e fahívással végződik ama kimutatás — ezen körülmények megfontolásával végezni hazafiai megbizatasait, hogy önérzettel, mint sz oktunk, állhassunk meg a közvélemény itélőszéke előtt.

A kit a számok ez egyszerű, de sajátságos beszéde a valódi dologállás iránt fel nem világosít, ahoz haszntalan lenne intézve minden beszéd. Előttém tiszta mint a nap fénye, hogy ez egyenesen nemzeti életünkbe vágó, mert materialis fennállásunkat nagy részben feltételező gyakorlati czélu egyület iránt az országban kellő részvét nem nyilvánult, hogy tehát annak eredményes munkálkodhatása szinte kétségessé tételett.

Régen 4—500-an voltak az együletnek tagjai, ma 49 eddig talán 100. S mégis régen keveseltük ama részvétet és eredményt; hát ma mit várhatunk? Képzeltető oly okos

és ügyes kezelése a kevesnek, mely által az tizszer söt huszszorta megszaporodik és több jót eszközl, mint az egykori jóval nagyobb bevétel; de a praesumptio mégis a mellett van, hogy semmiből semmi, kevésből kevés eszközölhető.

S mik lehetnek okai a csekély részvétnék?

En — ki magam is szerzek egy pár részvényt — az én földicimől hallottakat elmondom. Másutt is ezek fograk lenni alkalmasint. Minden 100 értelmes egyén közül 97-et előttem ismert okokból elhagytam, csak hármát találék meg, kiknek mind hazafias érzésök, mind vagyoni állásuk felöl tudomásom volt. Egyik azt mondá: hát tud-e a mostani körülmények között az egyület az országos gazdaszatra jótékonyan hatni? Másik: Szegények lettünk mint a templom egere; a sincs, miből adónkat fizessük; hát a sok régi adósság? Harmadik: magam még csak lennék részvényes, de hogy kötelezzem utódimat, kikre talán ide hátrább koldusbot vár? Negyedik: hja, nagy összeg mostani időben az az 5—6 pft. Ötödik: hidje el ön, a sincs, mivel gazdaságunkat jómóddai folytassuk, nem hogy egyébre jutna valami. Hatodik: En lelkeimből adnék, mert látom a czél idves voltát, a boldog időkben ki sem maradtam volna ilyesmiből a viláért, de öreg vagyok, gyermekeim vannak sat. A ki a szivekbe belát, itéljen ez okok igazságáról: nekem a szavakom meg kellett nyugodnom.

En úgy látom, hogy az emberek kezén általában mostanság legkevesebb pénz fordul meg mint régen s mint kellene avagy csak a legnagyobb szükségek rendes fődözésére is; s úgy tapasztalom, hogy ritka állami fizetést nem huzó családók, ki övéinek jövendő sorsa iránt félelemmel ne lenne; az emberek bizalmatlanok, tiltóntúl félenek lettek. Innen az egyület iránti részvételesség.

Emlitek még két lélektani okot: a régi megszokott életmódnak nehéz elhagyása és a rendes állami tartozások sokféle voltának tudalma. Az elsőből foly, hogy sokan bár mily szent ügytől inkább elvonják fillérokot, mint én-jöktől — miért élek én, ha még ezt is el kell magamtól vonnom — így gondolkoznak; a másodikból, hogy a mikor a perfectumok nagy sorát teljesíteni is dolgot ad, az imperfectumok iránt még a jobb érzelműeknél is megfagy a lelkesedés. Ide járul még a nem olvasás, a felvilágosítatlanság, hírek hajhászata, s egy jobb jövőnek, a szabadulás valódi eszközeinek nem ott és abban keresése, a hol és a miben valósággal vannak.

Részemről úgy tartom, hogy a ki hónap és vérenek ügyét szereti, a ki hazai érdekeinket felfogni képes, annak a gazdasági egyület és nemzeti szinházat ereje szerint pártolnia kötelessége; és a ki ezt nem teszi, hollott, mind értelme a dolgokba belátni, mind ereje egy két fillért áldozni, van, az ilyen nem kevesebbet mint nemzeti bünt követ el.

Szerintem nem az a jó hazafi, a ki sópánkodik; nem is az, a ki könyveket potyogtat mikor a felszólításokat olvassa, vagy káromkodik mikor a törököt verik, az édes haza és szegény magyar nevet sűrűn emlegeti vagy örökleg némely emberek ellen fenekedik; ha-

nem az, ki azon kérdésekért, melyeket a hazai értelmiség hallgatva vagy nyilvánlag fajnokra nézve életkérdéseknek, a jelen gyógyszerjeinek s egy jobb jövő alapjainak jelölt ki és ismert el, legyen az új-kölcsön vagy irói segélypénztár, gazd. egyület vagy szinház, irodalom vagy növelésügy, ereje szerint még a maga rövidségével is áldozni kész. Az ilyet tartom én jó magyarnak, ez érdemi meg, hogy a hon fiának és leányának nevezze, kegyerével tartsa s egykor kebelében pihenni hagyja.

Nem rég két általam tisztelt egyént levélben szólíték fel, egyiket a gazd. egyület, másikat a nemz. szinház pártoló részvényesévé lenni. Egyik, ki 50—60 ezer forint erő részét bírja tán — első foglalás óta — a földnek, adóssága, gyermekei nincsenek, sőt ugyan is active ail, azt felelé: arra sem jut pénze, a minek meg kell lenni. Ez ám aztán a honszeretet, ez a nemzeties érzelem!

A másik, egy nemes lekü, egy magas érzésű urhölgy, ezt írta vissza: „A napokban még kaptam egy kötelezvényt, mit azon reményben, hogy nekünk még háznak ismerői küldnek, egy barátimnak engedék: miért is az ön által küldöttet a legnagyobb örömmel írjuk alá akár én, akár anyám, boldognak érezvén magunkat, ha nemzetiségünk érdekében bár mi keveset tehetünk. Fogadjá bizalmért — ismeretlenül is — köszönetemet, számoljon minden ily alkalommal N—ra.“

Az ilyen hölgyről éneklé Vörösmarty: Te vagy a hit és reménység és a szeretet, Adjon isten a hazának több ily hölgyeket!

Valóban nőire egy nemzet is büszkébb nem lehet mint a magyar. Mily lelkesen viselték ök magukat mindig a bal szerencse napjaiban, tudjuk mi, s a történet egykor megdicsőitendi. Mily nemes buzgósággal karolta fel ujjában is a magyar szépnem a nevelés, a szinház és irodalom ügyét, köztudomásom van. En a legnagyobb tisztelettel emelek előtök föveget s ohajtom, bár nemük is tettekben, férfi-bátorság és kitartásban az legyen, mik nőink honszeretetlen, nemzetitűség és lelkesedésben!

Örömemre van mondhatom, miszerint vidékünkön a gazd. egyület igazg. választmányának második felszólítása kissé megvillanyozta a kedélyeket. Azóta kétszerezett tevékenység észrevehető egyik, kétszerezett telthajlam a más részen. Híjába, a magyarnak vagy egy percz alatti teremtés, vagy sűrű nógatás kell! Sebaj, ha későn jön is — a jó mindig csak jó marad. A gazd. egyület és szinházunk pártolása oly kötelesség, mi alól nem menthet fel minket semmi tekintet. Kölcsey azt írta volt egy ifju emlékkönyvébe: a haza minden előtt! En is azt mondom: vagyoni állásunk, öngazdaszatunk emelése mindenek felett, azután irodalmunk és nemzetiségünk, röviden: gazd. egyület és nemz. szinház!

Agricola.

Jegyzetek növényzetünk történetéhez.

II.

Füveink.

Hazánk az általános növényzet gazdsága s gyógyszerári növények hosszu sora

mellett, sok oly füvet mutat fel, mi mondhatni csak Erdélyben terem. Ily füvekről egész lajstromokat bir már az irodalom

Az Erdélyben vadon termő gyógy-szeretári növények lajstromát már 1791-ben kiadta volt említett Sigerius Péter, gyógy-szerész a Quartalschriftben. ¹⁾ E sorozat pár híján 200 ily növényt mutat fel, latin, német, szász, magyar és oláh nevekkél; melyekhez 1793-ban Krautner Samu, gyógy-szerész még 30-at hozta. ²⁾

A honbuvárlati társulat füzeteiben 1846-ban egy más lajstrom jelent meg, melyben Fusz Mihály az oly növényeket sorozza elő, melyek vagy főleg, vagy csupán csak Erdélyben jönek vadon elő; e sorozat 319 növényt ismert meg. ³⁾

E sorozat is miként a fennebbi, napjainkban ugyancsak azon folyóiratban pótlékok nyer. ⁴⁾

E tudomásunkat német folyóiratoknak közönlhetjük. Magyar folyóirataink alig hoztak pár növény ismertetésénél többet; vagy pedig hoztak reclamationokat, mint a Pesti Napló, mely kimutatja, hogy a Hepatica transilyanikát Jancsó József, most pesti tanár hazánkba 1845-ben fedezte fel, s mégis a német füvészek magoknak tulajdoníták. ⁵⁾

III.

Dohány.

A dohány Amerikából került Európába; a törökök által lett ismeretes hazánkban.

Legelőbb 1576-ban látott Erdély pipázást, egy fényes követség alkalmával, mely a portától Báthori Kristóf fejedelmünkhez jött.

Dohányt és pipákat 1614-ben Bethlen Gábor kapott legelőször a portától mint ajándékot; de hasznát nem véte.

A dohányzás kezdete 1658-ra esik, mikor is II Rákóczi Györgyert négy évig füstölék dohánynyal és kanócczal Erdélyt a törökök.

A dohányzás ellen egyelőre a papi szék nagyon tüzeltek; minek természetes következtése lett a titokban pipázás, mi számtalan égekert vont maga után.

1670-ben a törvényhozás is síkra szállt ellene: kimondták, hogy valaki a hazába hozná, vagy vele kereskednék, veszesse dohánnyal és kanócczal Erdélyt a törökök. A dohányzás ellen egyelőre a papi szék nagyon tüzeltek; minek természetes következtése lett a titokban pipázás, mi számtalan égekert vont maga után.

1670-ben a törvényhozás is síkra szállt ellene: kimondták, hogy valaki a hazába hozná, vagy vele kereskednék, veszesse dohánnyal és kanócczal Erdélyt a törökök. A dohányzás ellen egyelőre a papi szék nagyon tüzeltek; minek természetes következtése lett a titokban pipázás, mi számtalan égekert vont maga után.

1670-ben a törvényhozás is síkra szállt ellene: kimondták, hogy valaki a hazába hozná, vagy vele kereskednék, veszesse dohánnyal és kanócczal Erdélyt a törökök. A dohányzás ellen egyelőre a papi szék nagyon tüzeltek; minek természetes következtése lett a titokban pipázás, mi számtalan égekert vont maga után.

Mind e törvények mit sem használtak: 1689-ben tehát még keményebbet hoztak; mely azokra, kik dohánnyt vetettek, földjök vesztését szabá; azokra pedig, kik szivják: főtisztekre 200, regálistákra 50, birtokosra 30, egyházhelyi nemesre 12, jobbágyra 6 forintot vete. De ugyan e törvényezikk magyarázza meg sebes harapódása okát is, midőn azt mondja: „megiltottuk ugyan, de a büntetéssel a tisztek abutáltak, és midőn a sze-

gény embereket exequáltak volna is, egyfelől a szegény embernek marháját hajtották, másfelől a pipa a szájokban volt.“ ¹⁾ Így küzde a törvényhozás az étellel. Tán Apafiné vagy minisztere volt oly nagy ellensége. Elég, hogy a nemzetet iskolás gyermekeként látszottak kezelni: pedans törvényhozásuk e kort egészen compromittáltak.

A nemzeti fejedelmek után alkotott fő-kormányzók a dohányárusítást egy görögnek haszonbérbe adja, tehát bizonyos monopolium kezdődik: s mégis a népen egy két három forintot csikortak a tisztviselők, míg a gazdagabb körökben a pipázás egész hazában széltibe folyt. Mignem 1702 mart. 21-én gr. Bethlen Miklós cancellár a fő-kormányzókhoz egy hathatós iratot bocsátott, melyben megírta, hogy emberi és isteni jogszerűség ellen van, hogy a szegény népet büntessük, míg a dohány haszonbérbe adása, s folytonos pipázás által a hatalmasok a törvényt eltörölték. Minek következtése lön, hogy a dohány-tilalom azon határok közé esett, melyek közt most is áll, vagy is a pipázás csak is utcán és gyülekező épületek között tiltatni. ²⁾ Így pipáztuk el a mult századot 4—5 kron fizetve a dohány fontjait. Sőt mivelhetését maga a kormány elő kezdte már a mult században segíteni. ³⁾

Azóta pipázásunk felett legnagyobb esemény az 1851 mart. 1-jével behozott es. k. monopolium.

Néhány szó a nevelésről.

Egy agg nőtl.

Minden nevelőnek első s legfőbb feladata, hogy saját nevelői kötelezettségét s feladatát egész kiterjedésében ismerje. Gyakran láttam gyermekeket egészen elromlani az anyáknak azon kívánata miatt, hogy gyermeke természetesen s udvariasan neveltesse. Róza midőn csak a családi körben volt, szabadon ugrálhatott a szobában alá s fel, a székeken hentergethet; mikor pedig társaságot vártak, mindig ezt hallá: „Róza, ma estve meg so moszanj, csendesen ülj, szépen s udvariasan viseld magadat.“ A család tagjaihoz s ismerős embereihez alkalmatlan, ügyetlen, megelőző kérdéseket intézhetett, de a társaságban halgatnia kelle. Róza e szerint váltólag feszes és kényszerített, vagy pedig szilaj s neveletlen. „De, kérdik sokan, miként lehetett volna e fonákságot elkerülni? Bizonyára helyes, ha az ember arról értekeződik, miként lehessen egy gyermeket egyuttal természetesen s udvariasan nevelni, úgy, hogy az idegenek iránt féltelen, s a társaságban csendes, hallgatag legyen.“ Igaz; de a hiba, mely mint hiszem igen gyakran előfordul, az arról helytelen fogalomban fekszik: mi a valódi természetes és udvarias. Mikor a gyermeket arra intik, hogy a társaságban csendesen üljen, s hallgatag legyen, helyes ugyan, de egyszersmind helytelen is, mert vegyes társaságban egy gyermek sem képes hosszabb ideig csendes türelemmel lenni, ha a családi körben már előre meg nem tanulta, hogy soha senkinek se legyen terhére, s csak akkor szóljon, ha kérdezik. Mi gyermekeink nevelésében, valamint magunk viseletében is gyakran megfigyelkedezünk arról, hogy a társasági finomabb udvariasságok csak küljelei azon nyájasságnak s jóságának, mely családi beléletünk tüköré, s a miknek soha sem lehetne következetesen napfényre jöni, hol a szívet nem azon nyájasság s jóság kormányozza. Nem mintha az által ócsárlani akarnám a külsőt; mindnyájan érezzük annak ingerét, kivált egy valódi finom műveltségű urnő társaságban; ez azonban azon valami, melynek saját tapintatunkból kell eredni; béfejezse mindannak, mi az embernek tanított, de szabályok s példányok által soha sem közölhetetik.

Ki a társaságban csak néhány izben megfordult, itt ott tapasztalni, látnia kellett azon jellemet, mit következő szavakban rajzolunk. G. asszonyos nyájas és jó szomszédnő, mindenképp felett pedig kitünőleg csinos kíván lenni, szobája tiszta és szépen burtozott, öltöző asztala igen ekes, szavai jelesek, válogatottak kéz- s láb helyeztetése ildomos, s bizonyos tekintetben még is fáradságba kerül, jelleme jobb oldalról megemlékezni, s megjelenésében a neveltséget elnézni. Oly öntettségessel nézi magát körül ha minden rendben van, bizakodva, hogy egy ékítési szabályt sem felejtett el; oly pazar a mentegetőzésekben, ha valami rendetlenül áll, mi mind azt jól tudjuk, a legjobb házknál is megtörténhetik; ő oly sokat épít azon, mindent meggyőzni arról, hogy ő igen jól tudja, mint kellene lenni; annyira törekedik minden jelen és távollevő ösmérséinek valami szépet mondani, hogy egész légköre édességekkel s bókokkal tömve látszik. Mivel azonban G. asszonyoság soha, vagy csak néha pillanatig felejtkezik el, mit kelljen a körülmények szerint tennie vagy szólnia, társaságában kényelmetlenül érezzük magunkat, mivel attól félve, hogy rajtunk nem áll minden oly jól s ilylően, most nevelésre majd ásitásra gerjedünk. E farszító unalmas magaviselet nemcsak tévedésből, hanem főként abból származik, mivel ez urnő magát szüntelen határozott magaviseleti szabályokhoz kötni törekszik, a nélkül, hogy a jobb, ildelmes magatartásra vigyázná. Ha a jó urnő tanodába járjon s meggondolja, hogy mikor a sziveli van, az, az ember nyelvén lebeg, s ömlik ki, úgy ő sokkal elegansabb volna. Eleinte egy előkelő urnők intézetében egy évig volt, s mivel elméje nem nagyon éles, azon felületes műveltséget, mit ott kapott, gondosan megtartotta, nem gondolván meg, hogy az természetes egyszerűség nélkül, kellemet nem ad, elegánsa nem teszen.

Ki a társaságban csak néhány izben megfordult, itt ott tapasztalni, látnia kellett azon jellemet, mit következő szavakban rajzolunk. G. asszonyos nyájas és jó szomszédnő, mindenképp felett pedig kitünőleg csinos kíván lenni, szobája tiszta és szépen burtozott, öltöző asztala igen ekes, szavai jelesek, válogatottak kéz- s láb helyeztetése ildomos, s bizonyos tekintetben még is fáradságba kerül, jelleme jobb oldalról megemlékezni, s megjelenésében a neveltséget elnézni. Oly öntettségessel nézi magát körül ha minden rendben van, bizakodva, hogy egy ékítési szabályt sem felejtett el; oly pazar a mentegetőzésekben, ha valami rendetlenül áll, mi mind azt jól tudjuk, a legjobb házknál is megtörténhetik; ő oly sokat épít azon, mindent meggyőzni arról, hogy ő igen jól tudja, mint kellene lenni; annyira törekedik minden jelen és távollevő ösmérséinek valami szépet mondani, hogy egész légköre édességekkel s bókokkal tömve látszik. Mivel azonban G. asszonyoság soha, vagy csak néha pillanatig felejtkezik el, mit kelljen a körülmények szerint tennie vagy szólnia, társaságában kényelmetlenül érezzük magunkat, mivel attól félve, hogy rajtunk nem áll minden oly jól s ilylően, most nevelésre majd ásitásra gerjedünk. E farszító unalmas magaviselet nemcsak tévedésből, hanem főként abból származik, mivel ez urnő magát szüntelen határozott magaviseleti szabályokhoz kötni törekszik, a nélkül, hogy a jobb, ildelmes magatartásra vigyázná. Ha a jó urnő tanodába járjon s meggondolja, hogy mikor a sziveli van, az, az ember nyelvén lebeg, s ömlik ki, úgy ő sokkal elegansabb volna. Eleinte egy előkelő urnők intézetében egy évig volt, s mivel elméje nem nagyon éles, azon felületes műveltséget, mit ott kapott, gondosan megtartotta, nem gondolván meg, hogy az természetes egyszerűség nélkül, kellemet nem ad, elegánsa nem teszen.

Ha én valamely elvet, valami fontost akarnék kimondani, azt mondanám: „Ne feledjék soha, hogy a nevelés még nem tanítás.“ Egy gyermek jelleme s jövődjé jobbját nem annyira függ attól, a mit tanul, mint attól, mi a nevelés által szivébe s lelkébe nyomódott. A tanítás napsugárhoz hasonlít, mely leveleket s bimbót fakaszt; a nevelés olyan, mint a föld életető nedve, mi a növénygyökér észrevétlenül sziv be, mely a növény szivének élet ad, leveleit s bimbóit kifejti, mit aztán a nap melege tökéletességre viszen, megérlel.

Az azonban semmit sem lehet beültetni, meggyökeresíteni a szivben, mi nem onnan származik. Ti, kiknek nevelendők gyermekeitek vannak, fontoljátok meg ezeket, s úgy vigyázzatok szobáitokban nevelésükre, hogy ott mindent feltalálnak, megtanuljanak, a mit akartok, hogy nagykorokban tudjanak, a milyenné őket képezni akarjátok, s tapasztalni fogjátok, hogy a romlatlan fiatal sziv azon mértékben szivja be azt, mint a test a nap melegét, melylyel érintkezik.

Ki gyermeket nevel s tanít, nézzen szemében. „Mit használ mindez?“ kérdik talán sokan. A kis gyermek nyelve hosszas leczkézést kíván, mielőtt kimondani tudná, mit érez, mit gondol; de villogó szemekből olvashatni azt, s azokból láthatni mit akarnak, mit gondolnak. Sok tanító nevelésbeni fáradozása sikertelenségét e hanyagságnak köszönheti. A gyermek nemcsak sima bőru, róza ajku, göndör haju kis teremtmény, hanem egyszersmind az értelem szikrája, büszkeség kitünő villama, egykedvűség bágyadt sugára, érzemény tűzhelye; a gyermekek szemében a változó érzelmek tüze épen úgy szikrázik, mint a felderültékében. A szeszély változó izgalma a száj jelenti ki határozottan, s e kettőből annyit tanulhatni, a mennyit szóval senki sem nyilváníthat, s ki nem fejezhet.

Még sokat mondhatnék, de más időre halasztom. Két szabályt adtam, mely minden gyermeki sziv rejtekeihez, minden ifju fejéhez kulcsul szolgálhat, csak meg kell kíséreni.

¹⁾ Archiv új folyama I. 1. füzet.

²⁾ Archiv d. Vereins II. 3. heft. 349—391 lap.

³⁾ Lásd Siebenb. Quartalschrift II Jahrgang 3 heft.

⁴⁾ Sieb. Quartalschrift III Jahrg. 4. heft.

⁵⁾ Pesti Napló 1854. 85. sz.

⁶⁾ Pétervári 1670. dec. 1. art. 13.

⁷⁾ Segesvári 1683. mart. art. 11.

⁸⁾ Fejérvárt tartott oct. nov. országgyűlés 9. art.

⁹⁾ Radnoti 1688. sept. art. 8.

¹⁾ Segesvári 1689. jan. 1. art. 7.

²⁾ Középjait dohány Benkő Józseffől Szeben és Kolozsvár 1792. 24—26 lap.

³⁾ Benkő Gen. Trans. I 110. 111 l.

⁴⁾ Gr. Kemén-tése napj-lelkesebb-tat híván-len volt-berküldete

A MAGYAR KODROSZ. *)
(Ballada.)

Mig midőn e honnak annyi büja
Jobbadán csak keletről fúja,
Belbajokba bonyolul Magyarhon,
S polgárvér foly Duna- Tiszaparton....

Ekkor Erdélyt Amurát, a zultán
Megrohanja várt alkalma voltán,
S hol Meződ bég jár nagy táborával,
Jár enyészet s irásó hadával.

Erdély, hol megszállnak e hadvészek,
All bitangul, mint a téli fészék,
Táp, lak és mez pusztulás kezében,
Nép ezrei lánczon, szolgaképpen! —

Nincsen hát, ki fegyverét fellartsa,
Hogy a tigrist üregébe hajtsa?
E két honnak nincsen egy vitéze,
Ki az ellent bátran szembenézte?

Van!... Hunyadi e gyászhiat megértvén,
S tán fellegről fellegekre lépven,
Megy, mint villám, melyet szült az orkán,
Ellenségét hogy ragadja torkán.

Maros-Szerlímre téreín,
Gáld és Maros zöld partinál,
Mi fényzőnben leng a táj?
Felette egy csillag sem áll!

Vagy tán az ég, e táj ege,
Leszállt, lehozva csillagot!
Ezernyi tűzdomb szereszét,
Emel szívet, szemet vakít.

Szemtől szemben két tábor áll,
Köztök sekély s halom terül,
Tábortüzek világínál
A két had képe fölmerül.

A zöld Hegyalján Hunyadi
Vajda rögtönzött tábora;
Kisded sereg, de mind magyar,
S tüzes, mint Rózsamál bora.

Középen a vezéri kar
Nem bárszonyhimes sátora,
Benn hadfiak, félistenek,
Közöttök izlam ostroma!

Mind elszánt, és mind harcsovár;
De most nagy gondban földre néz,
S közöttök mély véscsend uralg,
Minőtől fél a tengerész.

Terveznek, vagy kétkednek, vagy
Tán meghasonlás...? Nem, nem! űk
Táborhírekre vártanak
A szörnű harcöt rendezők. —

A kém belép s szól: „A török
Tízszerte több, mint mi vagyunk,
S ha isten nem leend velünk,
Erdély a sir... s benn hős fajunk.

Hallám, Meződ mint rendeli,
Hogy mind Hunyadra törjenek,
S császári nagy jutalomért
Halált reá mint eskenek!”

E hír miként villanyfolyam,
Atház a hősi lelkeken,
S rajtok bú, gond, véscsejtemel,
Mint fergeteg vén tölgyeken.

A lélekharcz küzdelmi közt
Feláll egy ifju dalia;
Ha nem csal hősi termete,
Ha durnak egyszülött fia.

Széles két vállán kaczagány,
Kócsagtoll reszket fővegén,
Nagy két szeméből fénycsen
Ragyog körül a harcerény.

S szól: „A világ úgy mondja, hogy
Tiednek mása termetem,
Hiú vagyok rá e napon,
Hogy iga akarta végeztem.

Hős vajda! add, hogy holnap én
Viseljem harci képedet;
S ha engem üldnek majd vakon...
Vezesd hátmögbe sergedet.

*) Gr. Kemény Samuel ur folyó hó 2-kán születése napját ulé, s mint irodalmunk egyik leg-
lelkesebb pártfogója több író s irodalombará-
tat híván meg, e ballada ott merült fel, s je-
len volt írója belégyezésével felolvasatott, s
beküldetett. Szerk.

Győzelmet a tulerón csak
Ily harci csellel nyerhetünk;
Inkább halál, mint rablincs!
Éljünk, ha dicsben élhetünk! —

A hős így... s öngyőzelmű fény
Ragyog dicsdült homlokán:
Ily fenségben csak vértanút
Festünk leküzdött vész után

„Nem, hős barátom! — szól Hunyad —
Az égre, azt nem tehetem! —
Népem- s hazámért én fogom,
Ha kell, áldozni életem.”

„De — közbe szól az ifju hős —
Neked, nagy vajda! élni kell;
A míg felettök örködöl,
Népem s hazám nem veszhet el.

A hit, szabadság és a hon
Háromságára nyújts kezet!”
S utána „éljen”ben kitör
A hü vezéri környezet.

A három szentnek nagy nevéen
A vajda általszellemül,
S meghajlik az erény előtt,
Miként aczél, ha felhevül.

S fegyverzetet cserélve, ott
All két rényapajzos Hunyadi!!
S merné-e a harcz sükerét
Kétségbevonni valaki? —

„Aranyfürtös szép hajnalom
Még alszol csendesen?
Vagy fürdöl harmatengeren,
Hogy kelj majd ékesen?”

A nagy természet nyugoszik,
Alszik minden fűszál...
Csak népem zajlik, révedez,
S csatára készen áll.

De im, felzeng a riadó,
S tüzelelkű csapatok
Nyomulnak a halom felé...
Áldásom rajtatok!

A halmon ellenség rivalg,
S a harcsozomjas hadak
Közlegenek... s im mégersen
Egymásra roltanak.

Elöl fiam!... Meltó reám!...
Egy háború maga;
Az ellen vissza-visszadöl,
És ritkul nagy hada...

De hajh! ezer helyt ezerek
Rohannak ellene;
Hogy győzzön, ég villámival
Birnia kellene.

És mind őt, mind őt üldözik!...
Utolsó ő maga
A hős csapatnak, melyt vezet,
Lehulló csillaga!

Elhullt! Kit én válság gyanánt
Adtam hős népemért:
De győzödelmi áldomás
Folyand, hol önte vért.

Im! míg győzelmet riadoz
Az elbizott sereg,
Hátmögéből, mint felhők mögül,
Kiront egy fergeteg.

És van zavar... s im oszlanak
A dölyfös hiltlenek;
Mert orkánként dül Hunyadi,
Kit holtan hiltének.

Rövid, de szörnű ütközet!
Ott fekszik húszezer!
A felhold merre, hol ragyog?
Meződ felett hever! —

„Meg van boszulva hős fiam,
És győzd népem él!”
Igy szól Hadur, és eltűnik,
Mint könnyű, röpke szél. —

Lecsendesült a harczok istene
Marosvolgyén szől hálódo zene:
De a győzelmű döl jelek között
Szent hullá nyugszik nagy pajzsok fölött.
Körötte a harczdett hős sereg
Főnséges fájaldalmán fölkeserg.

A vajda is mint bánatoszlop áll,
A mig öngyöző lelke szót talál:

„Meghalt! — ha így meghalni, halni tesz.
S ki ez, kit ennyi bánat körbe vesz?”

Ki értlem s értetek: kedves haza,
Hit és szabadság önként meghala?

KEMÉNY SIMON volt e hon Kodrosza,
Halálával ránk életet loza.

De ő nem halt meg, csak porhüvelyé:
Halhatlanságnak sír a menhelye.

Dicsire ajakról ajakra jár,
Mig csak magyart talál a napsugár! —

Perlkay László,
kegyes rendi tanár a kolosvári
r. k. nagy-gymnasiumban.

LEVELEZÉS.

Décs aug. 2.

Nagy melegünk van — szörnűképen izzan-
dunk; — a kik a hőmérővel foglalkoznak azt
mondják, a 30 fokot is elérte a hőség. Jótékony
frissítő szer, kiknek azzal élni módjuk van,
azon jó fagyalt, melyet új vendégülönsük Persa
készít naponta — talán ha Törököknek hívnák
több látogatónak örvendhetne. — Mindenesetre
egy lépés a civilizáció felé ez.

Nagyon érezzük a nyilvános fürdőhelyek
hiányát; a mult nyáron egy polgártársunk
készítetett deszkakerítéses fedél alá csinos
Szamos-fürdőt, de a részvét hiánya miatt el-
hordatá deszkáit, s most a szabad ég alatt fe-
rednek, kik a darabos kövecstől és más egyéb
dolgoztól nem irtoznak, a Szamosban, a mely-
nek partján emelkedő fűzfák nagy felirások-
kal vannak ellátva a bátorságos fürdő-helye-
ket jelelve, ily czímmel: „a népé”, „a kato-
naságé”, „a asszonyoké”. A hatóság figyel-
mes gondoskodása mindenesetre méltánylandó.

Egy polgárunk halt el a mult héten az
elsőbb rendűek sorából; Roth Károly, 68 éves
jó öreg, jó gazda, jó polgár, sokáig mint gyógy-
szerész szolgált az emberiségnek, az utóbbi
években mint polgármester városának; taka-
rkos jó gazdaság által szép vagyont szerzett
s hagyott hátra rokonainak, s 200 főt pp. a
helybeli kisedővódának. Kolosvári pap H. G.
és M. L. beszéltettek koporsója felett, elsőbb
rendű hitzőnokaink e hazában — szépen, ve-
lősen rajzolva az ifju öreg élet-vidám kedé-
lyét, s a munkás és szorgalmatos élet áldásait.

Mit legelőbb kell vala említenem, nem
hagyhatom érintetlenül. Városunk 18,000 rft
pp. el határozott résztvenni az államkölcsonbe,
tehát e 4312 lakóssal bíró városban minden
lélekre 4 ftnál pp. valamivel több esik és így
annyit adunk, a mennyit a mostani környül-
mények között félre tehetni gondoltunk ezen
új s jó biztosítéku takarékpénztárba. Legtöbb
haj volt mig megértették polgáraink a dolgot,
most már hivatalan is jelentkeznek az aláírás-
ra, meggyőződven ez intézvény sokoldalú hasz-
náról. Valóban az előjáróság ez ügyben nagy
buzgalmat fejtett ki, mi nem maradhatott sük-
ker nélkül.

Nekünk, mint kik a gyors és mentől gyor-
sabb szellemi közlekedésnek örülünk, nagy e-
lőny, hogy az ily nemű közlekedés eszközei
megszaporodtak, az az, hogy a posta ezután
naponta érkezik és indul Décsről és Décsre;
eddig vasárnaptól szereddág kellett várni a la-
pokra és levelekre, egyszerre azután annyi
olvasni valót kaptunk, hogy szemfájás kör-
nyezett a mohon vett tudnivaló miatt, mig
napokig kellett azután szellemileg koplalni.

Aratásunk jobban ütött ki mint a —
gondoltunk; már próba-cseplés is történt, —
egy kalongya búza 4 vékát ereszt, s egy ide-
lis calculista számítása szerint minden szem
elvetett búza az idén 40 szemet ad. A török-
búza-termés jó, és szép reménynyel kecsegtet,
ha idő jár megérésére, mind e mellett is, a
gabona ára nem sokat szállott, s a drágaság
folytonosan tart. r. l.

H I R F ű Z É R.

Kolozsvár aug. 8-kán.

* Csak mégis türelmes közönség ez a miénk, s türelmének legszebb jelét adta a közlebbi hangversenyen, a mely teljesen — megbukott. Nem tudjuk Erneszt ur minő véleménynyel lehetett közönségünk felől, a mikor oly programmal mert föllépni, mint a szombati, s azt oly botrányosan figyelemlelőn rendezte, de azt tudjuk, hogy E. ur minden önhitsége mellett is, büszke nem lehet közönségünk véleményére. Ha Brenner R. k. a. annyira rekedt volt, el kellett volna hagyni a hangversenyt, s ha E. ur csak úgy tud szavalni, jobb ha énekel, vagy hallgat. Valóban a gyér közönség s ünnepélyes hallgatása kis büntetés ennyi — önhitségre. B. Jósika Kálmán ur ez estén is kedves kivétel volt, s sajnáljuk, hogy neki is éreznie kellett a közönség lehangoltságát.

* A szebeni árvaházban ez év folytán 307 fi- és leánynevelő volt.

* A takarékpénztár Szebenben m. hó folytán bevett 58,099, kiadott 51,174 pftot.

* Ö cs. Fensége Albert főherceg m. hó 30-kán Brassóból a szomszéd Zajzon fürdőbe rándult, a hol a vendégek e kellemes meglepetést a legszívesebben fogadással viszonozták. Ö cs. fensége a fürdőintézetbeni rend felől méltánylólág nyilatkozott és sokáig gyönyörködött a hely kiességben. 31-kén Törösvárra tön kirándulást.

* Mult hó folytán 331 községben 1931-urbériséget vésztettek 77,817 ft, 2 pkr. lón utalványozva. Az eddig utalványozott kárpót-lás előlegezés összege ezzel együtt 1,740,936 ft 1/10 krt tesz.

— Páris egyik színpadán jelenleg nagy tetszés közt adnak egy drámát, melynek címe: „A keleti harc”. A jelen háboru fő személyei mind játszanak benne: Ott van Dundas, Hamelin, Napier, Omer basa, a török szultán. sat.

— Oroszországban rég nem volt oly meleg nyár mint az idén. Pétersburgban volt olyan nap, a melyen a meleg 24 fokra emelkedett, a mi ott ritkaság.

— Egy Ranson nevű ember Amerikában oly tökélyre vitte a sugárfestést (daguerreotypie), hogy az arcképet életnagyságban mindjárt vászonra rajzolja, a hol aztán a hajszálra talált vonásokat tetszés szerint lehet olajfestéssel kiszínezni.

— Az új-yorki német lap különös méltánylással említi azon magyar borokat, a melyeket Schwartzert bécsi borkereskedő odaszállított, s figyelemzetli a magyar bortermesztőket azon haszonra, a melyet boraik Amerikába szállításából húzhatnak, a hol e nektárt még nem ismerék.

— A m. közoktatási ministerium elhatározta, hogy az alsóbb orvos-sebészeti és

gyógyszerészeti tanfolyamba léphetésre elég ha valaki négy gymnasiumi osztályt végzett.

— A jólsvai proféta szerint augustus iker-testvére lesz juliusnak, azzal a különbséggel, hogy az időjárás szabálytalansága mellett e hó második felében az éjék nagyon hivesek lesznek. A bortermesztők tehát ne igen számítsanak kedvező termésre.

— A budapesti közigazgatási kerületben f. hó 2-káig 20,153,740 ft volt aláírva az új államköleszre.

— Hire jár, hogy a gyarmatosítási ügyben közlebből határozott rendszabály fog megjelenni, a mely főleg Magyarországot igen érdekli.

— Debreczeni Márton „Kióvi csatája” közlebből megjelen. A munkát a szerző életleírása előzi meg, írva gr. Mikó Imre úrtól.

— „A Petersburgi keresk. ujság” szerint mult évben a petersburgi kikötőből kiszállított áruk értéke: 53 és egy negyed millió rubelt tett, a bevitt áruk értéke ellenben 71,473,828 rubelt. A jelen évről szóló kimutatás alkalmasint tetemes különbséget fog feltüntetni.

— Az oláhországi pénzügyminiszter ujabban is figyelemzetli az oláhországi alattvalókat, hogy az újabb veretű cs. kir. huzásokat teljes értékükben tartoznak elfogadni.

— A gözösök a Dunán már Zsurzsug járnak. Remélik, hogy nem sokára Szilisztríáig terjeszthetik útjokat.

— Frankonban próbákat tettek a congre-röppentyűk egy újabb nemével, a melyek más fél óra járásra repülnek s ott 5 láb mélyen fúródtak a földbe. Remélik, annyira tökéletesíthetni e röppentyűket, hogy két óra távolságra fognak vinni. Angliában meg egy ágyut készítettek, a mely épen egy német mföldre lö.

— Valaki kiszámította, hogy a háboru miatt a Dunafejedelemség anyagi kára eddig 140 millió frankot tesz; hasonlóan kiszámíták azt is, hogy az összes eurpai hatalmasságok ez évben tett harcai készületei mintegy 2000 millió frankra mennek.

— Pesten a közlebből felállított vasárnapi iskolákat oly szorgalmasan látogatják az iparos tanítványok, hogy néha hely is alig van számukra.

— A m. kormányának valaki azon javaslatot tette, hogy a gabonadrágítás megakadályozására jó lenne a gabonauzerektől felállítandó magtárakra adót vetni, még pedig minden mérő után 6 pkr.

— Bécs és Pétersburg közt a telegraf elkészült s már működik is.

— A pesti vakok-intézetében jelenleg 44 növendék van.

— M. hó 10-kén esti 5 órakor Bordeaux felett egy tömött fejtér felhő vonult el, mintha havazni akarna. Egyszerre azonban esni kezd — s az egész kikötő mellékét több hüvelyknnyire fejtér-hangyákkal önté el.

Fölhívás.

Szemeszőkö tény, hogy a gabonatermesztés évről évre mindinkább nagyobb költséggel jár, s e körülmény már az idén is oly érezhető, hogy ha ezen neme a földművelésnek az élelemre nézve nem volna elkerülhetlen, bizonyára sok gazda olcsóbb és jövedelmezőbb gazdaság után nézne szélyel. Azonban itt azon nagyobb birtokosokhoz szólnunk, kiknek több a mivelendő földjük, mint a mennyit saját szükségökre gabonával kellene bevetni, s azokat egy mas természetnyre figyelemzetjük, melynek termesztése olcsóbb, eredménye jövedelmezőbb s kevesebb eventualitásnak van kitéve t. i. a repczetermesztésre.

Mennyire olcsóbb a repcze termesztése, kitünik abból, hogy annyi földre, melynek vendes bevetésére tíz véka búza kell, egy véka repczemag tökéletesen elég, mi azután még azon előnyt is nyújtja, hogy azon esetre ha télen a vetés netalán kifagyana, 10 véka búza helyett csak 1 véka repcze vész el, míg azon földön még azon évben a legszebb malé, zab vagy árpa teremhet. — A repczetermesztésre pedig épen ez év ígér bő eredményt, mert az évkörszakokból következtetett valószínűség szerint, ez év különösen jó repczetermő lesz, s ily évben, láttuk az 1846 és 1848 év példájából, egy véka vetés könnyen 100 véka termést ad.

Még nagyobb előnyt nyújt a helybeli olajgyárnak azon ajánlata, mely szerint nevében fel vagyunk hatalmazva az illető t. cz. birtokos és haszonbérő uraknak, minden a gyárba szállított busz kupás véka tisztán kiostált ép teli repczéért mint legalsóbb beváltási árt 1 ft. 36 krt p. p. igérni, melyből csak 2 szatölő hemerést számítanak le, mely ár akár mily bő termés után sem fog csökkenni.

Azonkívül az említett gyár késznek nyilatkozik hiteles földbirtokosoknak és haszonbérőknök, a mint a repcze szerencsésen kitélt, tehát jövő évi majus v. aprilis havában minden repczével bevetett hold földre 10 pft. előlegezést is adni; a gyár szép bánáti magot is ad a vetésre oly feltétel alatt, hogy ha tekintetbe véve a mag és szállítás jelenlegi drágaságát, az illető t. cz. szerződő az új termésből két annyt térít meg.

Szeben-és vidékére nézve mind a mag kiadására mind pedig az új termés idejéni átvételére Thallmeyer J. ur van megbízva; azonban mind a termesztés fölvalását mind a repcze átadását előre ide kell tudtul adni, hogy a kiosztásra szükséges maggal, valamint a beváltásra megkívántató pénzsz Thallmeyer urat annak idején el lehessen látni.

A kolozvári olajgyár nevében

Kiss Mór.

Agio. Bécs aug. 4-kén: arany 29³/₄; ezüst 24³/₄.

H I R D E T É S E K.

HIVATALOS.

(435) (2-3)

Árcsökkenési hirdetés.

A kolozvári cs. k. pénzügyigazgatóság szükségel a közlegő tölre 70 bécsi öl, 30 hüvelyű hosszú száraz tűzi búkkfát, ennek megszerzése irányában fog az ottani irodában f. év augusztus 26-kán 9 és 12 óra között egy árcsökkenési licitatio tartatni; a vállalkozó köteles lézen, az említett 70 ölből e f. év october 15-kéig legalább is 20 ölet behordatni, a hátramaradott mennyiséget pedig legfeljebb e f. év november utoljáiig helyreállítani.

A kikiáltandó ára egy olyan 30 hüvelyű hosszúságú, bécsi ölből rakott búkkfának, a behozatallal együtt

7 frta conv. pénzben határozatlik, és minden licitátornak kell, a kikikáltott árhoz képest 10 % bánatpénzzel, mely öszvesen lézen 49 frtot conv. pénzben, magát ellátnia, a mely öszveget ugyan csak is a vállalkozó mint biztosítékot (cautio) köteles bennhagyni. Ellenben szabadságában áll mindenkinék az árcsökkenés bevégezte előtt, irásban is 15 kros bélyegpapírra, egy zárt ajánlatot (Offerte), abba egyszermind a kinevezett bánatpénzt is zárva, tenni.

Az ilyen zárt ajánlat (Offert) különben az ajánlótól személyesen kell hogy írva legyen; ha pedig az, ehhez értő nem volna, akkor kettős bizonyosságok jelenlétében kell, hogy szokott keze jegyét, a más által aláírt tulajdon neve elébe tegye; továbbá még magában kell hogy foglalja az ily zárt ajánlat azon nyilatkozatot is, miszo-

rint a nyilatkozó minden árcsökkenési pontoknak magát aláveti, e mellett az ajánlat-árnak, nem csak a közönséges arabiai számokkal, hanem egy bizonyosan határozatmennyiségben betűkkel is kiírva kelletik lenni.

Különbön bővebb tudomást lehet naponta a fenn említett igazgatósági irodában a szokott foglalkozási órákban nyerni.

A cs. kir. kerületi pénzügyi igazgatóságtól. Kolozsvárt aug. 1-n 1854.

MAGÁN HIRDETÉSEK.

(437)

Jószág-eladás.

A mozsógen M. Frátán eladó egy rész jószág, a mely áll egy szép kiterjedésű lakó házzal és gazdasági épületekkel ellátott udvartelekből 276 köből szántóból 236 köblös területű

szénatermő helyből, melynek nagyobb része sarjut is termő rét, 75 köblös területű erdőből, korszosa és mészár-lási jogokból. Értekezni lehet iránta Kolozsvárt Mikó Lőrincznel Sétáter utcában 16. szám alatt személyesen, vagy bérmentes levél által.

(432)

(3-3)

Kraváni Victor,

erdélyi ügyvédnek nevezetlven, irodáját julius hó 17-kén 1854. megnyitotta Sepsz Sz.-Györgyön.

(434)

(3-3)

B. Jósintzi Miklós ur oláh-szilvási jószág Gyerő-Vásárhelyt eladó.

Bővebb utasítást ad Tamási ügyvéd ur.

A kereskedelmi és iparkamara befolyása mellett szerkeszti BERDE ÁRON, tanár. —

Nyomatott a rom. kath. lyc. könyvnyomóintézete betűivel.